

LILIU: KO HA KAMATA'ANGA LELEI KI HE AKO

Ngaahi fakahinohino ke tokoni ki he ngahi fāmili ke fakakakato 'a e Fakamatala ki he Liliu 'i he Tu'unga Fakaako mo e Fakalalakaka

KO E HÄ 'OKU MAHU'INGA AI 'A E KAMATA'ANGA LELEI KI HE AKO?

Ko ha kamata'anga lelei ki he ako 'oku ne takiekina ke ma'u ha tu'unga fakaako mo ha ola 'oku lelei ange ma'a ho'o tama. 'Oku:

- ne ta'ota'ofi e ngaahi fakahēleleu ki he'enau ako mo e fakalalakaka
- tokoni'i ho'o tama ke ne ongo'i malu, ma'u ha lotoma'u, mo ne ongo'i 'oku ne kaungā kau fakataha
- faka'ai'ai ha loto 'oku vilitaki.

KO E HÄ 'A E FAKAMATALA KI HE LILIU 'I HE TU'UNGA FAKAAKO MO E FAKALAKALAKA?

Ko ha Fakamatala ki he Liliu 'i he Tu'unga Fakaako mo e Fakalalakaka ('iloa ko e Fakamatala ki he Liliu) 'oku hikitoi ia ma'a e ki'i tamasi'i/ta'ahine kotoa 'i he'enau teu hiki mei he ako tokamu'a ki he lautohi si'i. Ko e Fakamatala ki he Liliu 'oku ne 'ai ke faingofua ange hono vahevahe 'o e ngaahi fakamatala ki he fengäue'aki 'a e ngaahi sēvesi, ngaahi 'apiako pea mo e ngaahi fāmili.

'E kau 'i he Fakamatala ki he Liliu 'a ho'o tama 'a e:

- hingoa ho'o tama, 'aho fā'ele'i pea mo hono la'itā
- ho hingoa pea mo ho'o ngaahi fakaikiiki ho fika ke fai atu ki ai ha fetu'utaki
- hingoa mo e ngaahi fakaikiiki 'o e fika fetu'utaki 'o e ngaahi ako tokamu'a pea mo ha kau ngäue fakapalōfisinala kehe 'oku nau poupou'i ho'o tama.
- fakamatala kau ki he ngaahi me'a 'oku manako ki ai ho'o tama, ngaahi pōto'i ngäue mo e ngaahi me'a 'oku ne malava ke fai
- ngaahi founa fakafaiako lelei ke tokoni'i 'aki e ako ho'o tama.

'Oku tokoni 'a e fakamatala ko eni ki he faiako 'i he kalasi teuteu (prep) ke ne 'ilo'i ho'o tama pea mo palani foki 'a 'ene founa fakaako. 'E lava foki ke tokoni atu 'a e Fakamatala ki he Liliu ke fakamahino, poupou'i pea mo hono alea'i e founa ako ho'o tama 'i he ene kamata he lautohi si'i.

Kapau 'e alu ho'o tama ki ha Tauhi'anga 'i Tu'a he Tuku 'a e Ako (Outside School Hours Care (OSHC)), 'e 'oange foki ki he kau ngäue 'a e OHSC ha tatau 'o e Fakamatala ki he Liliu.

'Oku tokoni 'a e Fakamatala ki he Liliu 'a ho'o tama ki he:

- palani ki he ngaahi me'a 'oku manako ki ai 'a ho'o tama
- tokoni'i ha liliu 'oku 'ikai palopalema'ia mei he ako tokamu'a ki he lautohi si'i.

KO HO'O FAKAMATALA 'OKU FAKAKAU IA 'I HE FAKAMATALA KI HE LILIU

Te ke lava 'o tokoni ki ho'o tama ke ne ma'u ha kamata'anga lelei ki he ako 'aki ha'o kau atu ki he fa'u 'o 'ene Fakamatala ki he Liliu.

'Oku 'i he Fakamatala ki he Liliu ha ngaahi konga ke fakafonu mai 'e ha ni'ihī kehe:

Konga 1 mo e 1.1 'oku fakafonu ia 'e he faiako ako tokamu'a ho'o tama.

Konga 1.2 'e lava ke fakafonu ia 'e he faiako ako tokamu'a ho'o tama kapau kuo 'i ai ha tōmui 'i he 'ene tutupu pe 'i ai hano faingata'a'ia fakasino. 'E lava foki ke kau mai mo ha kau ngäue ako tokamu'a fakapalōfisinala kehe 'a ia 'oku nau tokoni'i ho'o tama.

Konga 2: Ko e Tamasi'i/Ta'ahine 'oku fakafonu ia 'e ho'o tama, 'aki ha tokoni mei ha tokotaha lahi 'oku maheni mo ia hangē ko koe pe ko e faiako ako tokamu'a.

Konga 3: Ko e Fāmili ke fakafonu ia 'e koe. 'Oku 'eke atu ai ho'o ngaahi fakakaukau mahu'inga feläve'i mo e:

- ngaahi me'a 'oku manako ki ai ho'o tama
- ko ho'o ngaahi 'amanaki, ngaahi faka'amu mo e ngaahi taumu'a ma'a ho'o tama 'i he lautohi si'i.

'E lava 'a e fakamatala ko eni ke tokoni ki he faiako ho'o tama (pea mo 'ene faiako OSHC, kapau 'oku 'i ai ha'anau taha pehē) ke fetu'utaki mo koe pea mo ho'o tama pea poupou'i 'a 'ene ako mo 'ene fakalalakaka.

KO E HÄ E ME'A HOKO?

Fakafoki e Konga 3 kuo 'osi fakafonu (pea mo e Konga 2, kapau na'a ke tokoni'i ho'o tama 'i hono fakafonu) ki he faiako ako tokamu'a ho'o tama.

Te nau fakatahataha'i kotoa 'a e ngaahi konga 'o e Fakamatala ki he Liliu pea 'oatu ha tatau kia:

- koe
- 'apiako ho'o tama
- sèvesi OSHC ho'o tama, kapau 'oku 'i ai ha'anau ngäue pehë.

Kapau 'oku te'eki ai ke ke fili ha 'apiako lautohi si'i, 'e 'oatu kiate koe ha tatau hono ua 'o e Fakamatala ki he Liliu. Te ke lava 'o 'oange 'a e tatau ko eni ki he 'apiako 'i he taimi te ke lesisita ai ho'o tama.

Kapau he 'ikai te ke fakafoki mai e Konga 3, 'e hanga 'e he faiako ako tokamu'a 'o vahevahe kotoa e Fakamatala ki he Liliu 'a ia kuo 'osi fakafonu, kiate koe, pea ki he 'apiako ho'o tama pea mo e sèvesi OHSC, kapau 'oku 'i ai ha'anau ngäue pehë.

'Oku tokoni hono vahevahe 'o e Fakamatala ki he Liliu 'i hono ma'u ha ola lelei 'i he hiki 'a e fänau mei he ako tokamu'a ki he lautohi si'i. Ka neongo ia, kapau 'oku 'ikai te ke loto koe ke vahevahe 'a e Fakamatala ki he Liliu pea mo e 'apiako lautohi si'i ho'o tama, kätaki 'o fakatalanoa mo e faiako tokamu'a 'a ho'o tama.

'Oku fiema'u 'i he taimi 'e ni'ihi 'e he kau ngäue fakapalöfesinale 'a Vikatölia 'i he ako pea mo e tauhi fänau ke vahevahe 'ae ngaahi fakamatala ke malu'i e mo'ui lelei mo e malu 'a ha tamasi'i/ta'ahine. 'E lava ke vahevahe 'e ho'o ako tokamu'a 'a e fakamatala feläve'i mo ho'o tama pea mo e fämili 'o ka fiema'u ke lava 'o fakahoko lelei hono fatongia ko e tauhi mo tokanga'i, pea 'ikai fai ha fakafaikehekehe'i, ma'u ha mo'ui lelei fakaengäue mo malu pea mo e ngaahi fatongia ki he malu mo e lelei 'a e fänau. Ke ma'u ha fakamatala fakaikiiki, 'a'ahi ki he <https://www.vic.gov.au/information-sharing-schemes-and-the-maram-framework>

KI HE NGAAHI FAKAIKIKI

Kätaki 'a'ahi ki he www.education.vic.gov.au/transitiontoschool

'Oku ma'u atu 'a e pepa ni 'i ha ngaahi lea fakafonua kehekehe 'i he www.education.vic.gov.au/transitiontoschool.